

Gregory David Roberts

Shantaram

Vertaling Auke Leistra

2008

DE BEZIGE BIJ
AMSTERDAM

Voor mijn moeder

Deel 1

I

Het was een lange en verre reis naar inzicht in de liefde en ons lot en de keuzes die we maken, maar de kern drong tot me door in een flits, toen ik geketend aan een muur hing en gemarteld werd. Op de een of andere manier, dwars door het gekrijs in mijn hoofd heen, besepte ik dat ik, zelfs in die vastgeklonken, bloederige machteloosheid, nog altijd vrij was: vrij om de mannen die mij folterden te haten, of hen te vergeven. Dat klinkt niet indrukwekkend, ik weet het. Maar als dat het enige is wat je hebt, terwijl je vruchteloos aan de kettingen rukt, bergt die vrijheid een wereld aan mogelijkheden in zich. En de keuze die je maakt, tussen haat en vergeving, kan het verhaal van je leven worden.

In mijn geval is dat een lang verhaal, en een vol verhaal. Ik was een revolutionair die zijn idealen verloor aan de heroïne, een filosoof die zijn integriteit verloor aan de misdaad, en een dichter die zijn ziel verloor in een zwaarbewaakte gevangenis. Toen ik uit die gevangenis ontsnapte, over de muur aan de voorkant, tussen twee wachttorens in, werd ik de meest gezochte man van mijn land. De fortuin vluchtte en vloog met me mee, over de wereld naar India, Bombay, waar ik me aansloot bij de maffia. Ik werkte als wapensmokkelaar en als paspoort-vervalser. Ik werd vastgeketend op drie continenten, in elkaar geslagen, neergestoken en uitgehongerd. Ik vocht in een oorlog. Ik rende vijandelijk vuur tegemoet. En ik overleefde het, terwijl anderen om mij heen sneuvelden. Dat waren betere mannen dan ik, de meeste: betere mannen wier leven werd vermalen tussen de dwalingen, vergooid door de grillen van de haat, de liefde, of de onverschilligheid van anderen. Ik begroef hen, maar het waren er te veel, en mijn verdriet zoog hun verhaal en hun leven mijn eigen levensverhaal binnen.

Maar mijn verhaal begint niet bij hen, en ook niet bij de maffia: mijn verhaal gaat terug tot die eerste dag in Bombay. Het lot bepaalde dat ik daar de draad van mijn leven weer oppakte. En het toeval deelde de kaarten in het spel dat mij naar Karla Saaranen leidde. Vanaf het moment dat ik voor het eerst in die groene ogen keek, speelde ik het spel helemaal uit met de kaarten die ik gekregen had. Zo begint het, dit verhaal, zoals het altijd begint: met een vrouw, en een stad, en een beetje geluk.

Het eerste wat mij opviel aan Bombay, die eerste dag, was de geur. Die rook ik al voor ik iets van India gezien of gehoord had, die rook ik al toen ik door de navelstreng liep die het vliegtuig met het vliegveld verbond. Hij prikkelde en verrukte mij, meteen dat eerste moment in Bombay, ontsnapt als ik was uit de gevangenis en nieuw in de wijde wereld, maar ik herkende hem nog niet, toen nog niet. Ik weet nu dat het de zoete, zweterige geur is van de hoop, die het tegenovergestelde is van de haat; en het is de zure, gesmoorde geur van de hebzucht, die het tegenovergestelde is van de liefde. Het is de geur van goden, demonen, wereldrijken, van beschavingen die herleven en vergaan. Het is de blauwe huidgeur van de zee, ongeacht waar je bent in de Island City, en de bloedmetalen geur van machines. Het stinkt naar de drukte, de slaap en de uitwerpselen van zestig miljoen dieren, waarvan meer dan de helft mensen en ratten. Het ruikt naar hartzeer en de strijd om het bestaan, en naar de cruciale fouten en liefdes waar onze moed uit voortkomt. Het ruikt naar tienduizend restaurants, vijfduizend tempels, heiligdommen, kerken en moskeeën, en honderd bazaars die exclusief gewijd zijn aan reukwaters, specerijen, wierook dan wel verse snijbloemen. Karla noemde het een keer de ergste lekkere geur ter wereld, en ze had gelijk, natuurlijk, op die volstrekt eigen wijze waarop ze over van alles en nog wat gelijk had. Maar altijd als ik terugkeer naar Bombay, nu, is dat het eerste wat tot me doordringt: die geur, boven al het andere, die geur die mij welkom heet en mij zegt dat ik weer thuis ben.

Wat mij daarna als eerste opviel was de hitte. Ik stond een paar keer in een rij, nog op het vliegveld en nog geen vijf minuten uit het vliegtuig met zijn airco, of mijn kleren plakten al aan mijn lijf door het zweet dat me opeens aan alle kanten uitbrak. Mijn hart bonkte op commando van het nieuwe klimaat. Elke hap adem was een kleine overwinning, hevig bevochten. En ik zou erachter komen dat het nooit ophoudt, dat junglezweet, want de hitte die dat zweet veroorzaakt, dag en nacht, is een vochtige hitte. De verstikkende luchtvochtigheid in Bombay maakt van ons allemaal amfibieën, die met de lucht ook water inademen; je leert ermee te leven, en je leert ervan te houden – of je gaat gewoon weg.

Dan waren er de mensen. Assamezen, Jats en Punjabi's, mensen uit Rajasthan, Bengalen en Tamil Nadu; uit Pushkar, Cochin en Konarak; mensen uit de krijgerskaste, brahmanen en paria's; hindoes, moslims, christenen, boeddhisten, parsen, jaina's, animisten; blank en donker, met groene, goudbruine en zwarte ogen; allemaal verschijningsvormen

van die extravagante verscheidenheid, die onvergelykelijke schoonheid: India.

Alle miljoenen van Bombay, en dan nog één erbij. De twee beste vrienden van de smokkelaar zijn de muilezel en de kameel. Muilezels dragen zijn smokkelwaar langs een grenscontrole. En kamelen zijn nietsvermoedende toeristen die de smokkelaar over de grens helpen. Als een smokkelaar op een vals paspoort reist en geen aandacht wil trekken, probeert hij zich op slinkse wijze aan te sluiten bij een groep medereizigers: kamelen, die hem veilig en onopvallend, en zonder het zelf te beseffen, over de grens zullen smokkelen.

Destijds wist ik dat allemaal nog niet. De schone kunst van het smokkelen zou ik pas later leren, jaren later. Op die eerste reis naar India liet ik mij door mijn intuïtie leiden, en het enige wat ik meesmokkelde was mijn eigen persoon, mijn fragiele en opgejaagde vrijheid. Ik reisde op een vals Nieuw-Zeelands paspoort, waarin de originele pasfoto was vervangen door een pasfoto van mij. Ik had dat paspoort zelf vervalst, en echt perfect was het niet. Ik was ervan overtuigd dat ik wel door een routinecontrole zou komen, maar als er ook maar enige verdenking rees en iemand trok het na bij de ambassade, wist ik zeker dat ik met dat paspoort snel door de mand zou vallen. Op weg van Auckland naar India had ik het vliegtuig afgespeurd op de meest geschikte groep Nieuw-Zeelanders. Uiteindelijk had ik een stelletje studenten ontdekt die voor de tweede keer naar India gingen. Ik had naar hun ervaringen en eventuele reistips gehengeld en gezorgd dat ik in de rij voor de paspoortcontrole ook met hen stond te praten, zodat ik er in hun gezelschap doorheen kon. De verschillende Indiase beampten waren er inderdaad van uitgegaan dat ik bij dat ontspannen en argeloze clubje hoorde en hadden mijn paspoort slechts vluchtig bekeken.

Ik liep alleen door de drukke hal naar buiten, waar het zonlicht mij overviel als een striemende klap in het gezicht. Ik was echter bedwelmend door de kick van mijn ontsnapping: nog een muur bedwongen, nog een grens gepasseerd, nog een dag en een nacht om te vluchten en uit handen van de politie te blijven. Het was bijna twee jaar geleden dat ik uit de gevangenis was ontsnapt, maar als je voortvluchtig bent is het de dagelijkse realiteit dat je moet blijven vluchten, dag in dag uit. En hoewel ik niet helemaal vrij was, nooit helemaal vrij, borg deze nieuwe wereld hoop en een angstige spanning in zich: een nieuw paspoort, een nieuw land, en nieuwe rimpels van vrees en opwindning in mijn jonge gezicht, onder mijn grijze ogen. Ik stond in het straatgewoel, onder de

gebakken blauwe schaal van het luchtruim boven Bombay, en mijn hart was even schoon en hunkerde even hard naar beloftes als een moesson-morgen in de tuinen van Malabar.

‘Meneer! Meneer!’ riep een stem achter mij.

Een hand greep mijn arm. Ik bleef staan. Ik spande mijn vechtspielen, en verbeet mijn angst. Niet weglopen. Rustig blijven. Ik draaide me om.

Daar stond een kleine man, in een groezelig bruin uniform, met mijn gitaar in zijn hand. Hij was niet zomaar klein, hij was piepklein, een dwerg, met een groot hoofd, en de geschokte onschuld van het syndroom van Down in zijn gezicht. Hij hield me de gitaar voor.

‘Uw muziek, meneer. U raakt hem kwijt, uw muziek.’

Het was inderdaad mijn gitaar. Opeens besepte ik dat ik die natuurlijk bij de bagageband had laten staan. Het was mij niet duidelijk hoe die kleine man wist dat hij van mij was. Toen ik van opluchting en verbazing begon te glimlachen, grijnsde de man terug met die volstrekte oprechtheid die wij vrezen en die we zwakzinnig noemen. Hij overhandigde mij de gitaar, en toen zag ik dat zijn vingers met elkaar vergroeid waren, als de poten van een waadvogel. Ik haalde een paar bankbiljetten uit mijn zak en wilde die aan hem geven, maar hij deinsde onbehopen op zijn dikke benen achteruit.

‘Niet geld. Wij zijn hier om het te helpen, meneer. Welkom in India,’ zei hij, waarop hij wegdrentelde in een woud van mensen.

Ik kocht een buskaartje naar de stad bij de Veteranenbusdienst, die gedreven werd door oud-soldaten uit het Indiase leger. Mijn rugzak en reistas werden op het dak van de bus getild en met een uitgekiende, nonchalante zwaai op een hoop bagage gesmeten. Ik besloot de gitaar bij me te houden. Ik ging helemaal achter in de bus zitten, waar ik gezelschap kreeg van twee langharige reizigers. Voorin stapte een mengelmoes van Indiërs en buitenlanders in, de meesten nog jong, en zo goedkoop mogelijk op reis.

Toen de bus bijna vol was draaide de chauffeur zich om in zijn stoel, nam ons nors en dreigend op, spuwde een straal helderrood betelsap door de open deur naar buiten en deelde mee dat we gingen vertrekken.

‘Thik bain, challo!’

De motor brulde, de versnellingsbak gromde en rammelde, en met een schrikbarende snelheid scheurden we weg, dwars door de drommen kruiers en voetgangers heen, die soms maar net opzij wisten te stappen, te strompelen of te springen. Onze conducteur, die staand op

de onderste tree van het trapje bij de deur meereed, vloekte hen uit met spitsvondige vijandigheid.

De reis van de luchthaven naar de stad begon op een brede, moderne snelweg, omzoomd met struiken en bomen. Het deed onwillekeurig denken aan het keurige, pragmatische landschap rond de internationale luchthaven bij de stad waar ik vandaan kom, Melbourne. Het kwam me allemaal zo vertrouwd voor dat ik wegzonk in een genoeglijkheid waar bij de eerste de beste wegversmalling dermate grondig mee werd afgerekend dat het contrast en zijn effect berekend aandeden. De eerste aanblik van de sloppenwijken, daar waar de vele rijbanen van de snelweg één werden, en de bomen verdwenen, sloeg klauwen van schaamte in mijn hart.

Als bruine en zwarte duinen golfdde de hutten van een onafzienbare krottenwijk naar de heiige verte, waar ze opgingen in vuilwazige luchtspiegelingen. De erbarmelijke onderkomens waren samengeflanst uit voddens, stukken plastic en papier, rieten matten en bamboestokken. Ze hingen tegen elkaar aan, tussendoor kronkelden paden. Niets in die enorme uitgestrektheid steeg ver boven manshoogte uit.

Het leek mij niet eens mogelijk dat een modern vliegveld, vol welvarende reizigers die precies wisten waar ze heen wilden, slechts luttele kilometers verwijderd was van zo'n verzameling verpletterde en verbrande dromen. Mijn eerste indruk was dat zich een of andere ramp had voltrokken, en dat die sloppenwijken vluchtelingenkampen waren voor de overlevenden. Maanden later kwam ik erachter dat het inderdaad overlevenden waren, de bewoners van die sloppenwijken: de rampen die hen uit hun dorpen en naar de sloppen hadden gedreven waren armoe, hongersnood en bloedvergieten. Elke week kwamen vijfduizend nieuwe overlevenden in de stad aan, week in week uit, jaar in jaar uit.

Terwijl de kilometers zich aaneenregen, en de honderden mensen in die krotten duizenden werden, en tienduizenden, zat ik inwendig te sidderen. Ik voelde me bezoedeld door mijn gezondheid en het geld in mijn zak. Als je het überhaupt voelt, is het een kwellend schuldgevoel, die eerste confrontatie met de verworpenen der aarde. Ik had banken beroofd, ik had gedeald, ik was door gevangenenbewaarders geslagen tot mijn botten braken. Ik was met messen gestoken, en had zelf ook op anderen ingestoken. Ik was uit een wrede gevangenis vol wrede gevangenen gevlucht, en niet op de makkelijkste manier: over de muur aan de straatkant. Toch sneed de eerste aanblik van de rauwe ellende van die sloppenwijken, hartzeer van berm tot horizon, dwars door mijn

netvlies. Een poosje keek ik weerloos toe.

Toen werden mijn schaamte en schuld verteerd door de vlammen van mijn woede, en balde ik mijn vuisten in razernij om zoveel oneerlijkheid: welke regering, dacht ik, welk systeem laat zoveel leed toe?

Er kwam geen eind aan de sloppenwijken, kilometer na kilometer gingen ze door, slechts onderbroken door het afschuwelijke contrast van bloeiende bedrijven en de bouwvallige, met mos bedekte flatgebouwen van de relatief rijken. Er kwam geen eind aan de sloppenwijken, en mijn gevoelens van schaamte, van schuld en van woede raakten uitgeput. Een soort verwondering begon bezit van me te nemen. Ik begon voorbij te zien aan de uitgestrektheid van die krottenwijken en kreeg oog voor de mensen die er woonden. Een vrouw boog zich voorover om de zwartsatijnen hymne van haar haar naar voren te borstelen. Een andere vrouw waste haar kinderen met water uit een koperen schaal. Een man leidde drie geiten aan rode linten die aan hun halsband waren vastgebonden. Een andere man stond zich te scheren voor een gebaststen spiegel. Overal speelden kinderen. Mannen liepen met emmers water te sjouwen. Andere mannen waren bezig een hut te repareren. En overal waar ik keek zag ik mensen glimlachen en lachen.

Net toen het verkeer even vastliep en de bus moest wachten, kwam vlak onder mijn raam een man een hut uit. Het was een buitenlander, even bleek van huid als de nieuwkomers in de bus, en slechts gehuld in een katoenen lap met hibiscuspatroon die hij om zijn middel had gewikkeld. Hij rekte zich uit, geeuwde en krabde zonder gêne aan zijn blote buik. Zijn gezicht en hele houding hadden een uitdrukkelijke onbewogenheid die mij aan koeien deed denken. Ik betrapte mezelf erop dat ik afgunstig was op zijn contentheid en op de vriendelijke wijze waarop hij gegroet werd door een paar mensen die net langs zijn hut liepen.

De bus kwam met een schok weer in beweging en ik verloor de man uit het oog. Maar zijn aanblik maakte mijn hele houding tegenover de sloppenwijken anders. Omdat ik hem daar zo gezien had, een man die in die omgeving uiteindelijk net zo vreemd was als ik, kon ik mezelf ook in die wereld voor me zien. Wat onvoorstelbaar vreemd op me was overgekomen, wat net nog heel ver af leek te staan van wat ik tot dan toe had ervaren, werd opeens mogelijk en bevattelijk, en begon me uiteindelijk te fascineren.

Ik keek naar de mensen en zag hoe druk ze bezig waren met van alles en nog wat – hoeveel bedrijvigheid en energie hun leven kenmerkte. Glimpen die ik af en toe opving van het interieur van zo'n hut onthul-

den de verbazingwekkende properheid van hun armoede: brandschone vloeren en glimmende metalen pannen in keurige, taps toelopende torens. En toen, op het laatst, wat ik eigenlijk het eerst had moeten zien, zag ik hoe mooi ze waren: vrouwen gehuld in karmijnrood, blauw en goud, die met een geduldige, etherische gratie blootsvoets door de chaos en de armoede liepen; knappe mannen met witte tanden en amandelogen; ik zag de hartelijke kameraadschap van de fijngebouwde kinderen, grote kinderen die met kleine kinderen speelden, velen met een nog kleiner broertje of zusje op de slanke heupen. Een halfuur nadat de bus van het vliegveld was vertrokken, glimlachte ik voor het eerst.

‘Echt mooi is het niet,’ zei de jongeman naast me. Hij zat ook naar het schouwspel achter het raam te kijken. Het was een Canadees, zag ik aan het esdoornblad dat op zijn jasje was genaaid: groot en zwaar-gebouwd, met fletse ogen en bruin haar tot op de schouders. Zijn reisgenoot was een kortere, compactere uitvoering van hem; zelfs hun uitmonstering was identiek: stonewashed spijkerbroeken, sandalen, en bontgekleurde katoenen jasjes.

‘Wat zei je?’

‘Is dit je eerste keer?’ vroeg hij ten antwoord. Ik knikte. ‘Dacht ik wel. Maak je geen zorgen. Zo direct wordt het iets beter. Niet meer van die sloppenwijken en zo. Maar het is hier nergens echt mooi. Bombay is de smerigste stad van heel India, geloof mij maar.’

‘Dat kun je wel stellen, ja,’ beaamde de kleinste van de twee.

‘Maar zo direct krijg je een paar aardige tempels en wat grote Britse gebouwen die wel oké zijn – stenen leeuwen en koperen straatlantaarns en dat soort dingen. Maar wat je hier ziet is niet het echte India. Het echte India vind je in het noorden, bij de Himalaya, in Manali, of in de heilige stad Varanasi, of meer naar het zuiden aan de kust, in Kerala. Voor het echte India moet je de stad uit.’

‘Waar gaan jullie heen?’

‘Wij gaan naar een ashram,’ deelde zijn vriend mee. ‘Van de Rajneeshi’s, in Poona. De beste ashram van heel India.’

Twee paar heldere, bleekblauwe ogen starden mij aan met de vage, bijna beschuldigende afkeuring van mensen die zichzelf ervan overtuigd hebben dat ze het enige ware pad hebben gevonden.

‘Ga je ergens inchecken?’

‘Sorry?’

‘Ga je ergens inchecken, in een hotel, of reis je vandaag nog door?’

‘Ik weet het niet,’ zei ik. Ik keek nog eens naar buiten. Het was waar: ik wist niet of ik een tijdje in Bombay wilde blijven of dat ik wilde door-

reizen naar... wist ik veel waar. Ik wist het niet, en het maakte me niks uit ook. Op dat moment was ik wat Karla een keer het gevaarlijkste en fascinerendste dier ter wereld noemde: een dappere, door het leven geharde man, zonder vooropgezet plan. 'Ik heb eigenlijk helemaal geen plannen. Maar ik denk dat ik een poosje in Bombay blijf.'

'Wij overnachten hier ook, we gaan morgen verder met de trein. Als je wilt kunnen we een kamer delen. Het is met z'n drieën een stuk goedkoper.'

Ik keek naar de starende blik in zijn naïeve blauwe ogen. Misschien was het wel beter eerst een kamer te delen, dacht ik. Hun onvervalste papieren en ongedwongen glimlach zouden mijn valse paspoort aan een al te scherp oog onttrekken. Misschien was het wel veiliger.

'En het is een stuk veiliger,' voegde hij eraan toe.

'Zeker weten,' beaamde zijn vriend.

'Veiliger?' vroeg ik, een nonchalance voorwendend die ik niet voelde.

De bus was weer langzamer gaan rijden, door smalle kloven tussen gebouwen van drie, vier verdiepingen hoog. Verkeer kolkte door de straten met een wonderbaarlijke en raadselachtige efficiëntie – een ballistische dans van bussen, vrachtwagens, fietsen, auto's, ossenwagens, scooters en mensen. Door de open ramen van de toegetakelde bus bereikten ons de aroma's van specerijen, reukwaters, dieselrook en de mest van ossen, een dampige maar niet onaangename mix, en overal klonken stemmen boven flarden mij vreemde muziek uit. Op elke hoek hingen gigantische billboards met personages uit Indiase films. De magische kleuren van al die billboards stroomden in een bonte opeenvolging achter het gebruikte gezicht van de grote Canadees langs.

'O, zeker, een stuk veiliger. Het is hier je reinste Gotham City. Die jongens hier op straat kennen meer trucjes om je van je geld af te helpen dan het meest louche casino.'

'Dat is een grootstedelijk probleem,' legde de kleine uit. 'Alle grote steden zijn hetzelfde. Het is niet alleen hier zo. In New York en in Rio en in Parijs gaat het net zo. Ze zijn allemaal smerig en ze zijn allemaal gek. Een grootstedelijk probleem, begrijp je wel? Je moet de grote steden zoveel mogelijk mijden, dan ga je vanzelf overstag. India is fantastisch, maar die grote steden zijn een hel, echt.'

'En de hotels hier doen net zo hard mee,' voegde de grote eraan toe. 'Je kunt al bestolen worden als je gewoon in je hotelkamer een beetje weed zit te roken. Ze sluiten gewoon een deal met de politie. Die doet een inval en weg is je geld. Het veiligste is bij elkaar blijven

en in een groep reizen, neem dat maar van mij aan.'

'En zo snel mogelijk de grote steden achter je laten,' zei de kleine. 'Godverdomme, zag je dat?!'

De bus was een brede boulevard op gereden die met een boog de kust volgde. Enorme rotsblokken scheidden de rijbaan van de turkooizen zee, en op die rotsen stond een kleine kolonie van zwarte, haveloze hutten. Het leken wel de aangespoelde wrakstukken van een of ander primitief, duister schip. De hutten stonden in brand.

'Godsamme, moet je kijken! Die gast staat in de fik!' riep de grote Canadees, en hij wees naar een man wiens haren en kleren in brand stonden. De man rende naar de zee, maar gleed uit en kwam ongelukkig tussen twee rotsblokken terecht. Een vrouw en een kind snelden toe en smoorden de vlammen met hun handen en kleren. Andere mensen probeerden het vuur in hun hut te bedwingen, of stonden erbij te kijken terwijl hun broze behuizing in lichterlaaie stond. 'Zie je dat? Die gast kan het schudden, zeker weten.'

'Godverdomme,' stamelde de kleine.

De bus ging langzamer rijden, iedereen wilde de brand zien, maar toen trapte de chauffeur weer op het gaspedaal en reden we door. Niet één van al die auto's op de drukke boulevard was gestopt. Ik draaide me om en keek tot de verkoolde resten van de hutten minuscule vlekjes werden en alleen de bruine rook die opsteeg nog getuigde van de verwoesting die had plaatsgevonden.

Aan het eind van de lange kustboulevard sloegen we links af, een brede straat met moderne gebouwen in. Er waren grand hotels, met portiers in livrei onder gekleurde luifels, en exclusieve restaurants, in een krans van terrassen en tuinen. Zonlicht werd weerkaatst door de glazen en koperen gevels van vestigingen van luchtvaartmaatschappijen en andere grote bedrijven. Allerlei kraampjes werden tegen de ochtendzon beschut met grote parasols. De Indiase mannen die hier liepen droegen stevig schoeisel en westerse pakken, de vrouwen waren gehuld in dure zijde. Ze oogden allemaal even nuchter en vastberaden, zoals ze met een ernstige uitdrukking op het gezicht en met snelle tred al die grote kantoorgebouwen in en uit liepen.

Overall om mij heen contrasteerde het gewone met het buitengewone. Een ossenkar stond voor een stoplicht naast een glimmende sportauto. Een man ging achter een schotelantenne op zijn hurken zitten om zijn behoefte te doen. Een andere man loste de lading van een antieke kar op grote houten wielen met een vorkheftruck. De indruk was die van een nijver, onvermoeibaar en ver verleden dat intact door

de tijdbarrière was gebroken en in zijn eigen toekomst was beland. Het beviel me wel.

‘We zijn er bijna,’ verklaarde mijn buurman. ‘Het centrum is een paar straten verderop. Niet het echte centrum, maar meer de toeristenwijk. Daar zitten de meeste goedkope hotels. Bij de laatste halte. Colaba, is dat.’

De twee jongemannen haalden hun paspoort en hun reischeques uit hun zak en schoven ze voor in hun broek. De kleine deed zelfs zijn horloge af en wurmde ook dat tussen de valuta, papieren en andere kostbaarheden in de buidel van zijn onderbroek. Hij zag me kijken en glimlachte.

‘Hé,’ grinnikte hij. ‘Je kunt niet voorzichtig genoeg wezen!’

Ik stond op en liep al hotsend en botsend naar voren. Toen de bus stilstond was ik de eerste die bij de uitgang stond, maar de mensenmassa op de stoep belette mij het uitstappen. Het waren klantenlok- kers, kleine scharrelaars die werkten voor de hotelbazen, dealers en andere zakenlui van Bombay. In gebroken Engels boden ze ons goedkope hotelkamers en allerlei koopjes aan. De eerste die in de deur- opening verscheen was een kleine man met een groot, bijna volmaakt rond hoofd. Hij droeg een denim overhemd en een blauwe katoenen broek. Hij riep naar zijn collega’s dat ze stil moesten zijn en draaide zich toen naar mij om met de breedste en stralendste glimlach die ik ooit had gezien.

‘Goedemorgens, grote heren!’ begroette hij ons. ‘Welkom in Bom- bay! U wilt het goedkope en uitstekende hotels, of niet?’

Hij keek me recht aan en zijn enorme glimlach bleef stralen. Iets in de ronding van zijn glimlach – een soort ondeugende uitgelatenheid, oprechter en uitbundiger dan gewone blijdschap – trof mij recht in het hart. Het was een kwestie van een seconde, het oogcontact tussen ons. Het was lang genoeg om te besluiten dat hij te vertrouwen was, die kleine man met die grote glimlach. Toen kon ik het nog niet weten, maar het was een van de beste beslissingen van mijn leven.

Verschillende passagiers, die een voor een uitstapten, begonnen meteen naar de zwerm scharrelaars te meppen. De twee jonge Cana- dezen baanden zich echter een weg door de menigte zonder te worden lastiggevallen, breed grijnzend, zowel naar de drukke scharrelaars als naar de geërgerde toeristen. Toen ik ze met gemak tussen die mensen door zag laveren, viel me voor het eerst op hoe fit, gezond en knap ze waren. Ik besloot ter plekke hun aanbod een kamer met hen te delen te aanvaarden. In hun gezelschap was de misdaad van mijn ontsnapping

uit de gevangenis, de misdaad van mijn bestaan in de wereld, onzichtbaar en onvoorstelbaar.

De kleine gids pakte me bij mijn mouw om me bij al die humeurige mensen weg te trekken naar de achterkant van de bus. Daar klom de conducteur net lenig als een aap op het dak en smeed mijn rugzak en reistas in mijn armen. Vervolgens begon het tassen te regenen, die allemaal met een onheilspellend gekraak en gedreun op de stoep belandden. Terwijl de andere passagiers kwamen aansnellen om die stortbui van kostbaarheden te stoppen, leidde de gids me opnieuw weg, naar een rustig plekje even verderop.

‘Mijn naam is Prabaker,’ verklaarde hij in zijn melodieuze Engels. ‘Wat is uw goede naam?’

‘Mijn goede naam is Lindsay,’ loog ik. Lindsay was de naam in mijn valse paspoort.

‘Ik ben Bombayse gids. Zeer uitstekende eersteklas Bombayse gids ben ik. Heel Bombay ik ken het erg goed. U wilt alles zien. Ik weet precies waar het is waar u zult vinden het meeste van alles. Ik kan u zelfs méér dan alles laten zien.’

De twee jonge reizigers sloten zich bij ons aan, op de voet gevolgd door een vasthoudend stel haveloze klantenlokkers en kandidaat-gidsen. Prabaker riep iets tegen zijn weerspannige collega’s, waarop die een paar passen achteruitgingen, nog steeds met een hongerige blik op onze verzameling tassen en rugzakken.

‘Wat ik nu, op dit moment, wil zien,’ zei ik, ‘is een schone en goedkope hotelkamer.’

‘Zeker, meneer!’ straalde Prabaker. ‘Ik kan u brengen naar een goedkoop hotel, en een heel goedkoop hotel, en een te veel goedkoop hotel, en zelfs zo’n danig goedkoop hotel dat niemand bij volle verstandigheden daar ook ooit logeert.’

‘Oké, ga maar voor, Prabaker. Laten we gaan kijken.’

‘Hé, wacht eens even,’ kwam de grootste van de twee jongemannen tussenbeide. ‘Ga jij die gast betalen? Ik bedoel, ik weet zelf ook wel hoe we bij een hotel moeten komen. Niet om het een of ander, buddy, ik weet zeker dat je een hele goeie gids bent, maar we hebben jou niet nodig.’

Ik keek naar Prabaker. Zijn grote, donkere ogen namen me op met een onverholen pret. Ik heb nooit iemand gekend die minder vijandigheid in zich had dan Prabaker Kharre: tegen wie dan ook zijn stem verheffen of de hand opheffen kon hij niet, en iets daarvan voelde ik toen al aan, die eerste minuten in zijn gezelschap.

‘Heb ik jou nódig, Prabaker?’ vroeg ik hem, quasiserieus.

‘O, zeker!’ riep hij. ‘U hebt mij zo heel nodig, ik moet het bijna huilen om uw toestand! Alleen God weet wat verschrikkelijke dingen u overkomen zonder mijn goede zelf om uw lijf en ledematen in Bombay te gidsen!’

‘Ik betaal ’m wel,’ zei ik tegen mijn metgezellen. Ze haalden hun schouders op en pakten hun bagage. ‘Oké. Kom op, Prabaker, laten we gaan.’

Ik wilde mijn rugzak op mijn rug tillen, maar Prabaker was me voor.

‘Ik draag het uw bagage,’ zei hij beleefd maar beslist.

‘Nee, dat hoeft niet. Ik red me wel.’

De enorme glimlach verflauwde tot een smekende frons.

‘Alstublieft, meneer. Dat is mijn werk. Dat is mijn plicht. Ik ben sterk in mijn ruggen. Geen probleem. U zult zien.’

Mijn hele wezen kwam in opstand.

‘Nee, echt...’

‘Alstublieft, meneer Lindsay, dit is mijn eer. Zie de mensen.’

Prabaker gebaarde naar collega’s die erin geslaagd waren klanten te werven onder de pas aangekomen toeristen. Elk van hen greep een tas, koffer of rugzak en stortte zich met kordate vastberadenheid in de drukte van het verkeer, op de voet gevolgd door zijn nieuwe klandizie.

‘Ja, nou goed, oké...’ bond ik prevelend in. Dat was de eerste van talloze capitulaties die onze verhouding, na verloop van tijd, zouden kleuren. De glimlach trok weer over zijn vollemaansgezicht en hij hees de rugzak op zijn rug. Ik hielp hem de schouderbanden om te doen. De rugzak was zwaar, hij liep voorovergebogen, met het hoofd naar voren, en bleef met snelle pasjes lopen om maar niet voorover te tuimelen. Met mijn langere benen kon ik hem makkelijk bijhouden. Ik keek naar zijn van inspanning vertrokken gezicht. Ik voelde me net de blanke bwana die hem als lastdier gebruikte, en ik vond het walgelijk.

Maar hij lachte, die kleine Indiase man. Hij babbelde honderduit over Bombay en wat er allemaal aan bezienswaardigheden te zien was, en wees al lopend op allerlei historische monumenten. Hij praatte met respectvolle minzaamheid tegen de twee Canadezen. Hij glimlachte en riep in het voorbijgaan begroetingen naar allerlei bekenden. En hij was sterk, veel sterker dan hij eruitzag: in het hele kwartier lopen naar het hotel stopte of wankelde hij niet één keer.

Vier steile trappen in een donker en mossig trapgat, achter in een groot gebouw aan zee, brachten ons naar de foyer van het India Guest

House. Op elke verdieping hing een ander bord aan de muur – Apsara Hotel, Star of Asia Guest House, Seashore Hotel –, wat erop wees dat in dat ene gebouw vier afzonderlijke hotels gehuisvest waren, die elk één verdieping besloegen en er elk hun eigen personeel, hun eigen diensten en hun eigen huisstijl op na hielden.

De twee jonge reizigers, Prabaker en ik kwamen met onze tassen en zakken de kleine foyer binnenvallen. Een grote, gespierde Indiër, in een oogverblindend wit overhemd met een zwarte das, zat achter een stalen bureau naast de gang die naar de kamers leidde.

‘Welkom,’ zei hij, met een behoedzaam glimlachje dat kuiltjes in zijn wangen trok. ‘Welkom, jonge heren.’

‘Wat een miserabel zootje,’ prevelde mijn grote metgezel, die om zich heen keek naar de afbladderende verf en de scheidingswanden van triplex.

‘Dit is meneer Anand,’ kwam Prabaker snel tussenbeide. ‘Beste manager van beste hotel in Colaba.’

‘Kop dicht, Prabaker!’ gromde meneer Anand.

Prabaker glimlachte des te breder.

‘Zie je wat een groot manager deze meneer Anand is?’ fluisterde hij, grinnikend naar mij. Vervolgens richtte hij de stralen van zijn glimlach op de grote manager. ‘Ik breng drie uitstekende toeristen voor u, meneer Anand. Allerbeste klanten voor allerbeste hotel, waar of niet?’

‘Ik zei: kop dicht!’ snauwde Anand.

‘Hoeveel?’ vroeg de kleine Canadees.

‘Wablief?’ prevelde Anand, die nog steeds boos naar Prabaker keek.

‘Drie personen, één kamer, één nacht – hoeveel?’

‘Honderdttwintig roepies.’

‘Wat?!’ barstte de kleine uit. ‘Waar zie je ons voor aan?’

‘Veel te veel,’ voegde zijn vriend eraan toe. ‘Kom op, we zijn weg hier.’

‘Geen probleem,’ bitste Anand. ‘U kunt naar ergens anders gaan.’

Ze begonnen hun tassen alweer bij elkaar te pakken, maar Prabaker hield hen tegen met een kreet vol smart.

‘Nee! Nee! Dit is het allermooiste van hotels. Alstublieft, ga hem bekijken de kamer! Alstublieft, meneer Lindsay, ga hem bekijken de kamer! Ga hem bekijken de prachtige kamer!’

Er viel een kortstondige stilte. De beide jongemannen bleven aarzelend in de deuropening staan. Anand bestudeerde zijn gastenboek, opeens gefascineerd door wat daar geschreven stond. Prabaker pakte me bij mijn mouw. Ik voelde enige sympathie voor de gids, en had be-

wondering voor de manier waarop Anand dit aanpakte. Hij was niet van plan ons te smeken of over te halen de kamer te nemen. Als we die wilden, namen we hem op zijn voorwaarden. Toen hij opkeek van zijn gastenboek, keek hij me aan met een open en eerlijke blik, van de ene zelfverzekerde man tot de andere. Ik begon hem te mogen.

‘Ik zou hem graag bekijken, die prachtige kamer,’ zei ik.

‘Ja!’ lachte Prabaker.

‘Oké, vooruit,’ zuchtten de Canadezen, maar ze glimlachten er wel bij.

‘Eind van de gang,’ glimlachte Anand op zijn beurt. Hij reikte naar achteren, lichtte een kamersleutel met een zwaar koperen naamplaatje van een rek aan de muur en gooide die over het bureau naar mij toe. ‘Laatste kamer aan de rechterkant, mijn vriend.’

Het was een grote kamer, met drie eenpersoonsbedden waar lakens op lagen. Er was één raam aan de oceaankant, een andere rij ramen keek uit op een drukke straat. Elk van de muren was in een andere tint koppijngroen geschilderd. Het plafond zat vol scheuren. Afbladderende verf bungelde in de hoeken. De betonnen vloer helde, onregelmatig golvend en hier en daar raadselachtig bobbelend, af naar de straatkant. Drie triplex tafeltjes en een gebutste kaptafel met een gebarsten spiegel erop waren de enige andere meubelstukken. Eerdere gasten hadden sporen van bewoning achtergelaten: een kaars in de hals van een lege likeurfles, een kalenderplaat van een Napolitaans straatfafeel die met plakband aan de muur was gehangen, en twee treurige verschrompelde ballons die aan de plafondventilator hingen. Het was zo’n kamer die mensen ertoe bracht hun naam en andere boodschappen op de muur te kalken, zoals gevangenen in hun cel doen.

‘Ik neem hem,’ besloot ik.

‘Ja!’ riep Prabaker, en meteen repte hij zich naar de foyer.

Mijn metgezellen uit de bus keken elkaar aan en lachten.

‘Ik ga me niet uitsloven om met die gast in discussie te gaan. Hij is gek.’

‘Wat je zegt,’ gniffelde de kleine. Hij bukte zich en rook aan de lakens van een van de bedden alvorens zich er uiterst voorzichtig op te laten zakken.

Prabaker kwam terug met Anand, die het gastenboek bij zich had. We schreven elk onze personalia in het boek, terwijl Anand onze paspoorten controleerde. Ik betaalde voor een hele week vooruit. Anand gaf de anderen hun pas terug, maar hield mijn paspoort nog even vast. Hij tikte er bedachtzaam mee tegen zijn wang.

‘Nieuw-Zeeland?’ prevelde hij.

‘Ja?’ Ik fronste mijn wenkbrauwen en vroeg me af of hij iets gezien of gemerkt had. Ik was de meest gezochte man van Australië, ontsnapt terwijl ik een straf uitzat van twintig jaar voor gewapende roofoverval-
len, mijn naam prijkte op de Interpol-lijst van voortvluchtigen. Wat wilde hij? Wat wist hij?

‘Hmm. Oké, Nieuw-Zeeland, Nieuw-Zeeland, dan moet u iets willen om te roken, wat veel bier, wat flessen whisky, geld wisselen, zaken-
meisjes, goede feesten. U wilt iets kopen, u zegt tegen mij, *na*?’

Hij drukte mij het paspoort weer in de hand en verliet de kamer met een boosaardige blik op Prabaker. Die deinsde voor hem achteruit in de deuropening, maar hoezeer hij ook ineenkromp, hij glimlachte er gelukzalig bij.

‘Een groot man. Een groot manager,’ dweepte Prabaker toen Anand was verdwenen.

‘Komen er veel Nieuw-Zeelanders hier, Prabaker?’

‘Niet zoveel, meneer Lindsay. O, maar ze zijn heel goeie lui. Lachen, roken, drinken, seksen hebben met vrouwen, allemaal in de nacht, en dan weer lachen, roken en drinken.’

‘Aha. Jij weet zeker niet toevallig waar ik wat hasj zou kunnen krijgen, of wel, Prabaker?’

‘Geén probleem! Ik kan het krijgen één *tola*, één kilo, tien kilo, zelfs weet ik waar het is een heel pakhuis...’

‘Ik hoef geen heel pakhuis. Ik wil gewoon genoeg hasj hebben voor een joint.’

‘Het is toevallig heb ik één tola, tien gram, van de beste Afghaanse *charras* in mijn zak. U wilt kopen?’

‘Hoeveel?’

‘Tweehonderd roepies,’ opperde hij hoopvol.

Ik vermoedde dat het minder dan half zo duur was. Maar tweehonderd roepies – zo’n twaalf Amerikaanse dollars, in die jaren – was een tiende van de prijs in Australië. Ik wierp hem een pakje shag en vloei-
tjes toe. ‘Oké. Draai maar een joint, dan gaan we het proberen. Als ik het lekker vind, koop ik het.’

Mijn twee kamergenoten lagen languit op hun parallelle bedden. Ze keken elkaar aan met een identieke uitdrukking op hun gezicht: ze rimpelden hun voorhoofd in sedimentaire plooiën en tuitten hun lippen terwijl Prabaker het stukje hasj uit zijn zak haalde. Geboeid en vol afgrijzen keken ze toe hoe de kleine gids bij de stoffige kaptafel neerknielde om een joint te draaien.